

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI MƏRKƏZİ BANKININ İDARƏ HEYƏTİNİN

Q Ə R A R I

№ 46/4

Bakı şəhəri

21 sentyabr 2023-cü il

“Banklarda kredit risklərinin idarə edilməsi Qaydası”nın təsdiq edilməsi barədə

“Banklar haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 34.5-ci maddəsinə və “Azərbaycan Respublikasının Mərkəzi Bankı haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 22.1.17-ci maddəsinə əsasən Azərbaycan Respublikası Mərkəzi Bankının İdarə Heyəti

Q Ə R A R A A L I R:

1. “Banklarda kredit risklərinin idarə edilməsi Qaydası” təsdiq edilsin (əlavə olunur).
2. “Banklarda kredit risklərinin idarə edilməsi Qaydaları”nın təsdiq edilməsi barədə” ləğv edilmiş Azərbaycan Respublikası Maliyyə Bazarlarına Nəzarət Palatasının [2019-cu il 30 yanvar tarixli 1951100005 nömrəli](#) Qərarı ləğv edilsin.
3. Hüquq departamentinə (Rəna Məlikova) tapşırılsın ki, bu Qərarın 3 gün müddətində Azərbaycan Respublikasının Hüquqi Aktların Dövlət Reyestrinə daxil edilməsi üçün Azərbaycan Respublikasının Ədliyyə Nazirliyinə təqdim olunmasını təmin etsin.

Mərkəzi Bankın sədri

Taleh Kazımov

Banklarda kredit risklərinin idarə edilməsi Qaydası

1. Ümumi müddəalar

1.1. Bu Qayda “Banklar haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 34.5-ci maddəsinə uyğun olaraq hazırlanmışdır və banklarda kredit risklərinin idarə edilməsinə dair minimum tələbləri müəyyən edir.

1.2. Banklarda kredit risklərinin idarə edilməsi bankın risklərin idarə edilməsi sisteminin tərkib hissəsidir.

1.3. Banklarda kredit risklərinin idarə edilməsinin təşkilati strukturu “Banklarda korporativ idarəetmə Standartları” ilə tənzimlənir.

2. Anlayışlar

2.1. Bu Qaydada istifadə olunan anlayışlar aşağıdakı mənaları daşıyır:

2.1.1. kredit riski – borcalanın, emitentin və ya kontragentin öz öhdəliyini müqavilə şərtlərinə uyğun olaraq icra edə bilməməsi nəticəsində itkinin yaranması riski;

2.1.2. faktiki illik faiz dərəcəsi – kredit üzrə bu Qaydaya 2 nömrəli Əlavədə müəyyən edilən qaydada hesablanan illik faiz dərəcəsi;

2.1.3. valyuta məzənnəsinin hedcinqi - mübadilə məzənnəsinin dəyişməsindən yarana biləcək itkinin azaldılması vasitəsi;

2.1.4. qeyri-işlək kredit – Azərbaycan Respublikası Mərkəzi Bankının (bundan sonra – Mərkəzi Bank) normativ xarakterli aktlarına əsasən qeyri-standart aktiv kimi təsnifləşdirilmiş kredit.

2.2. Bu Qaydada istifadə olunmuş “istehlak krediti”, “biznes krediti”, “kənd təsərrüfatı krediti”, “restrukturizasiya”, “bazar qiyməti”, “borcun gəlirə nisbəti əmsalı (BGN əmsalı) anlayışları “Aktivlərin təsnifləşdirilməsi və mümkün zərərlərin ödənilməsi üçün xüsusi ehtiyatların yaradılması Qaydası”nda, “kredit tələbi”, “kreditin təminatı olan nisbəti əmsalı” anlayışları “Kredit riskləri, o cümlədən iri kredit riskləri ilə bağlı prudensial normativ və tələblərə dair Qayda”da, “risk iştahası”, “risk profili” və “şok” anlayışları isə “Banklarda korporativ idarəetmə Standartları”nda müəyyən olunmuş mənaları ifadə edir.

3. Kredit risklərinin idarə edilməsi sistemi

3.1. Banklarda kredit risklərinin idarə edilməsi sistemi aşağıdakı elementlərdən ibarətdir:

3.1.1. kredit risklərinin idarə edilməsi siyasəti;

- 3.1.2. kredit risklərinin qiymətləndirilməsi;
- 3.1.3. təminatın qiymətləndirilməsi;
- 3.1.4. kredit risklərinin monitorinqi;
- 3.1.5. qeyri-işlək kreditlərin idarə edilməsi qaydası;
- 3.1.6. stress-testin aparılması;
- 3.1.7. hesabatlıq;
- 3.1.8. kredit risklərinin idarə edilməsinin təşkilati strukturu.

4. Kredit risklərinin idarə edilməsi siyasəti

4.1 Bankın strategiyası, risk iştahası və risklərin idarə edilməsi siyasətinə müvafiq olaraq bankın Baş risk inzibatçısı tərəfindən kredit risklərinin idarə edilməsi siyasəti hazırlanır. Bankın kredit risklərinin idarə edilməsi siyasəti bu Qaydaya və Mərkəzi Bankın müəyyən etdiyi digər prudensial tələblərə cavab verməklə yanaşı, onun əməliyyatlarının həcminə, mürəkkəbliyinə və risk profilinə adekvat olmalıdır.

4.2. Kredit risklərinin idarə edilməsi siyasəti bankın kredit tələblərinin yaranması, investisiya əməliyyatlarının aparılması, yeni bank məhsulları ilə bağlı qərarların qəbul edilməsi, makroiqtisadi mühitin kreditlərin verilməsi ilə bağlı qərarlara təsiri istiqamətini müəyyən edir. Kredit risklərinin idarə edilməsi siyasətində ən azı aşağıdakılar öz əksini tapır:

- 4.2.1. təminata dair minimum tələblər (qəbul edilən təminat növləri, dəyəri və s.);
- 4.2.2. təminatsız, habelə xarici valyutada kreditlərin portfeldə maksimum həcmi və onların verilməsi ilə bağlı tələblər;
- 4.2.3. kredit məhsulu üzrə kredit məbləğinin yuxarı həddi;
- 4.2.4. kənd təsərrüfatı kreditləri üzrə şərtlər müəyyən edilərkən kənd təsərrüfatı subyektinin fəaliyyət tsikli və mövsümi xüsusiyyətləri;
- 4.2.5. kredit portfelində qeyri-işlək kreditlərin yuxarı həddi;
- 4.2.6. qeyri-işlək kreditlərin idarə edilməsi qaydası;
- 4.2.7. bankın investisiya əməliyyatları ilə bağlı tələbləri;
- 4.2.8. daxili risk reytingi sistemi və hər bir risk dərəcəsi üzrə meyarlar;
- 4.2.9. bankın yeni fəaliyyət istiqaməti və yeni məhsulunun təqdim edilməsi ilə bağlı tələblər;
- 4.2.10. törəmə maliyyə alətlərinin növləri və kontragentlər ilə bağlı meyarlar;
- 4.2.11. ən azı aşağıdakı istiqamətlər üzrə maksimum limitlər:
 - 4.2.11.1. BGN əmsalı (borcalan üzrə, kredit növləri üzrə və s.);
 - 4.2.11.2. bir borcalan və ya bir-biri ilə əlaqədar borcalanlar qrupu üzrə bankın kredit tələbinin yuxarı həddi;
 - 4.2.11.3. banka aidiyyəti olan şəxslər ilə aparılan əməliyyatların həcmi;
 - 4.2.11.4. kredit məhsulu, kreditin müddəti, iqtisadi sektor, coğrafi ərazi, bankın filialı üzrə kredit tələbinin həcmi;
 - 4.2.11.5. informasiya sistemləri
- 4.2.11.6. kreditlərin ümumi həcmnin depozitlərin ümumi həcminə nisbəti;

4.2.11.7. təminat növləri, təminat növləri üzrə kreditin təminata olan nisbəti əmsalı və təminatlı kreditlər üzrə kredit tələbinin həcmi;

4.2.11.8. digər maliyyə institutları üzrə kredit tələbinin həcmi;

4.2.11.9. bankın investisiya etdiyi törəmə maliyyə alətlərinin həcmi;

4.2.12. kredit tələbinin yaranması və kredit riskinin monitorinqi prosesində iştirak edən struktur bölmə və əməkdaşların səlahiyyət və məsuliyyət bölgüsü. Səlahiyyət və məsuliyyət bölgüsü borcalanın, emitentin və kontragentin riskliliyindən, habelə aparılan əməliyyatın məbləğindən asılı olaraq müəyyən edilir.

4.3. Bankın strateji planında kənd təsərrüfatı sektorunun maliyyələşdirilməsi nəzərdə tutulduqda, kredit risklərinin idarə edilməsi siyasətində kənd təsərrüfatı kreditləri ilə bağlı ən azı kredit məbləğinin yuxarı həddi, təminata dair minimum tələblər, kredit risklərinin qiymətləndirilməsi, monitorinqi, o cümlədən monitorinq dövriliyi və kredit inzibatçılığına dair tələblər nəzərdə tutulmalıdır.

4.4. Kredit risklərinin idarə edilməsi siyasəti və ona dəyişikliklər bankın Müşahidə Şurası tərəfindən təsdiqlənir və ən azı ildə bir dəfə yenidən nəzərdən keçirilir. Kredit risklərinin idarə edilməsi siyasətindən kənarlaşmalar olduqda, bu barədə bankın risklərin idarə edilməsi funksiyasını həyata keçirən struktur bölməsi tərəfindən RİK-ə və İdarə Heyətinə məlumat verilir.

4.5. Kredit risklərinin idarə edilməsi siyasətində müəyyən edilmiş limitlərdən kənarlaşmalara yol verilməsi zərurəti yarandıqda, belə kənarlaşmalara RİK-in təklifi əsasında yalnız Müşahidə Şurasının qərarı ilə icazə verilə bilər.

5. Kredit risklərinin qiymətləndirilməsi

5.1. Bank kredit tələbinin yaranması, investisiya əməliyyatlarının aparılması, habelə yeni bank məhsullarının təqdim edilməsi zamanı kredit risklərini qiymətləndirir.

5.2. Borcalan üzrə kredit risklərinin qiymətləndirilməsi üçün onun ödəmə qabiliyyəti qiymətləndirilir. Bu zaman ən azı aşağıdakılar nəzərə alınır:

5.2.1. istehlak kreditləri üzrə:

5.2.1.1. borcalanın BGN əmsalı;

5.2.1.2. borcalanın yaşı və iş təcrübəsi;

5.2.1.3. kreditin məqsədi və onun ödənilməsi mənbəyi;

5.2.1.4. borcalanın kredit tarixçəsi;

5.2.1.5. kreditin təminata olan nisbəti əmsalı (kredit üzrə təminat olduqda);

5.2.1.6. borcalanın əsas gəlirlərinin azalması halında borcun ödənilməsinin alternativ yolları;

5.2.1.7. borcalanın xərclərinin səviyyəsi, habelə kreditin ödəmə müddətində borcalanın xərclərinin artması və ya azalması ehtimalları.

5.2.2. digər kredit tələbləri (iri və orta sahibkarlara verilən biznes krediti, qarantıya, akkreditiv və s.) ilə bağlı bu Qaydanın 5.2.1.3 – 5.2.1.5-ci yarımbəndlərində qeyd olunan meyarlar ilə yanaşı aşağıdakılar nəzərə alınır:

5.2.2.1. borcalanın müxtəlif ssenarilərdə pul axınlarının pisləşməsi halında borc öhdəliyinin ödənilməsi yolları;

5.2.2.2. hüquqi şəxs olduqda, borcalanın səhmdarları (payçıları) və idarəetmə orqanının üzvləri barədə məlumatlar;

5.2.2.3. borcalanın biznes təcrübəsi və onun fəaliyyət göstərdiyi sektorda mövqeyi;

5.2.2.4. borcalanın maliyyə vəziyyəti (borcalan holding şirkəti və ya holding şirkətinin tərkibindəki şirkət olduqda konsolidasiya olunmuş əsasda baxılır). Bu zaman, borcalanın və ya emitentin maliyyə hesabatlarına (olduqda, auditor rəyi ilə birlikdə kənar auditor yoxlamasından keçmiş maliyyə hesabatları), vergi orqanlarına təqdim etdiyi hesabatlara, habelə borcalanın və ya emitentin biznes planına (yeni biznes növü və ya sahəsi yaradıldıqda) baxılır. Borcalanın maliyyə hesabatları kredit üzrə sifarişin təqdim edilməsi tarixindən ən azı son 2 (iki) illik dövrü (borcalanın fəaliyyətə başladığı müddət 2 ildən az olduqda, fəaliyyət göstərdiyi dövrü) əhatə edir.

5.2.3. kiçik sahibkarlara verilən biznes kreditləri bu Qaydanın 5.2.1.3-5.2.1.5-ci yarımbəndlərində qeyd olunan meyarlar ilə yanaşı ən azı bir illik dövriyyəsi və maliyyə hesabatları nəzərə alınır;

5.2.4. xarici valyutada verilmiş kredit tələbləri üzrə bu Qaydanın 5.2.1-5.2.3-cü yarımbəndlərinin tələbləri ilə yanaşı, borcalanın məzənnə riskinə qarşı həssaslığı qiymətləndirilir. Bu zaman aşağıdakılar nəzərə alınır:

5.2.4.1. borcalanın xarici valyutada olan pul axınları;

5.2.4.2. borcalanın istifadə etdiyi valyuta məzənnəsinin hedcinq alətləri, habelə onların etibarlılıq müddəti;

5.2.4.3. xarici valyutanın milli valyuta qarşısında dəyər qazanması halında borcalanın artmış kredit öhdəliyini ödəmə qabiliyyəti;

5.2.4.4. borcalanın valyuta mövqeyi (borcalanın xarici valyutada olan tələb və öhdəlikləri arasındakı fərq).

5.2.5. kredit borcalana xarici ölkədə istifadə məqsədilə verildiyi təqdirdə, bu Qaydanın 5.2.1-5.2.3-cü yarımbəndlərinin tələbləri ilə yanaşı, kreditin istifadə edildiyi ölkədə iqtisadi və siyasi amillərin onun ödəmə qabiliyyətinə təsiri, həmçinin, kredit müqaviləsi üzrə öhdəliklərin icrasında, habelə təminatın realizə edilməsində yarana biləcək risklər də nəzərə alınmalıdır.

5.3. Bu Qaydanın 5.2-ci bəndinin tələbləri kontragentin və emitentin sahibkarlıq subyektlərinin bölgüsü üzrə növündən (kiçik, orta, iri sahibkar) asılı olaraq investisiya əməliyyatlarının aparılması, o cümlədən qiymətli kağızların ticarəti əməliyyatı üzrə kredit risklərinin qiymətləndirilməsi zamanı nəzərə alınır. Bu zaman bank tərəfindən kontragentin və emitentin beynəlxalq nüfuzlu reyting agentlikləri ("Fitch", "Moody's" və "Standard & Poor's") tərəfindən verilmiş kredit reytingi (mövcud olduğu halda), likvidliyi, müqavilə üzrə öhdəliklərini yerinə yetirmə qabiliyyəti kredit risklərinin qiymətləndirilməsinə daxil edilir.

5.4. Kənd təsərrüfatı kreditləri üzrə borcalanın ödəmə qabiliyyətinin qiymətləndirilməsi zamanı bu Qaydanın 5.2.2-ci və 5.2.3-cü yarımbəndlərinin tələbləri ilə yanaşı ən azı kredit məbləğini əhatə edən, habelə sığorta müqaviləsində sığorta hadisəsi baş verdikdə kreditin qalığı məbləğində sığorta ödənişinin faydalanan şəxs qismində banka ödənilməsi şərtini nəzərdə tutan sığorta təminatının olması (aqrar sığorta və s.) nəzərə alınır. Kreditin maliyyələşdirilməsi birdən çox bank

tərəfindən aparıldıqda, sığorta müqaviləsində sığorta hadisəsi baş verdikdə sığorta vəsaitlərinin banklar arasında bölüşdürülməsi şərtləri müəyyən edilməlidir.

5.5. Kredit tələbinin yaranması zamanı borcalanın bir borcalana və bir-biri ilə əlaqədar borcalanlar qrupuna, habelə banka aidiyyəti olan şəxslərə aid olması yoxlanılır.

5.6. Borcalanın ödəmə qabiliyyəti kredit tələbinin təminatlı və ya təminatlı olmasından asılı olmayaraq, bütün hallarda qiymətləndirilir. Borcalanın depozit hesabındakı milli və ya sərbəst dönerli xarici valyutada pul vəsaitləri kredit tələbinin təminatı qismində çıxış etdikdə və kredit tələbinə bərabər hissədə bank tərəfindən blokləşdirıldıqda və müqaviləyə görə bankın bu vəsaitin hesab sahibinin sərəncamı olmadan hesabdən silinməsinə hüququ olduqda borcalanın ödəmə qabiliyyətinin qiymətləndirilməsi tələb olunmur.

5.7. Bank sindikativ və birgə kreditlərin verilməsində iştirakçı bank qismində çıxış etdikdə üzərinə götürdüyü riskin adekvat qiymətləndirilməsində təşkilatçı bankın və ya digər iştirakçı bankların birgə qiymətləndirməsinə deyil, kredit sifarişinin tam həcmdə özü tərəfindən aparılan hərtərəfli təhlilinə əsaslanır.

5.8. Borcalanın ödəmə qabiliyyətinin informasiya sistemləri vasitəsilə avtomatlaşdırılmış qaydada qiymətləndirilməsi bankın kredit risklərinin idarə edilməsi siyasətində müəyyən edilmiş kreditlər üzrə bu Qaydanın tələbləri nəzərə alınmaqla aparılır.

5.9. Bankda kredit risklərinin qiymətləndirilməsi funksiyasını həyata keçirən struktur bölmə bankın kreditlərin verilməsi funksiyasını həyata keçirən struktur bölmədən ayrı olmalıdır.

6. Daxili risk reytingi sistemi

6.1. Bank kredit riskinin idarə edilməsi siyasətinə müvafiq olaraq borcalanlarla bağlı kredit riskini qiymətləndirmək üçün daxili risk reytingi (bundan sonra - DRR) sistemini hazırlayır. DRR sistemi borcalanları risk reytingləri üzrə təsnifləşdirməli və portfel üzrə ümumi risk profilini müəyyən etməyə imkan verməlidir.

6.2. DRR sistemi bankın fəaliyyətinə, ölçüsünə və aparılan əməliyyatların mürəkkəbliyinə adekvat olmalıdır.

6.3. Borcalanın risk reytingi kredit tələbinin yaranma anında müəyyən edilir və ən azı ildə bir dəfə yenidən nəzərdən keçirilir. İqtisadi şəraitin, habelə makroiqtisadi göstəricilərin, borcalanın öhdəlik üzrə davranışının dəyişməsi hallarında borcalanın risk reytinginə yenidən baxılır.

6.4. Borcalanın risk reytingi müəyyən olunan zaman onun maliyyə və keyfiyyət (fəaliyyət göstərdiyi sahə, fəaliyyətinin davamlılığı, kredit tarixçəsi və s.) göstəriciləri nəzərə alınır.

6.5. Yeni kredit tələbi yarandıqda, habelə mövcud kredit tələbinin məbləği artırıldıqda, borcalanın risk reytingi yenidən müəyyən edilir.

6.6. Risk reytinginin müəyyən edilməsi metodologiyası, onun yenilənmə tezliyi və halları kredit risklərinin idarə edilməsi siyasətində əks olunur.

6.7. Ən azı ildə bir dəfə bankın risklərin idarə edilməsi funksiyasını həyata keçirən struktur bölməsi tərəfindən DRR sisteminin əks-yoxlaması (modelin ehtimal olunan

nəticələrinin faktiki nəticələrlə müqayisə edilməsi) aparılır və yoxlama nəticələri RİK-ə və İdarə Heyətinə təqdim edilir.

7. Təminatın qiymətləndirilməsi

7.1. Təminatın qiymətləndirilməsi zamanı ən azı aşağıdakılar nəzərə alınır:

7.1.1. təminat qismində zəminlik çıxış etdikdə, zəminin eyni anda bir neçə kredit müqaviləsi üzrə zəmin olmasına, habelə borcalan ilə zəminin bir-birinin kreditləri üzrə qarşılıqlı zəmin olmasına baxılır. Zəminin ödəmə qabiliyyəti bu Qaydanın 5-ci hissəsinə müvafiq olaraq qiymətləndirilir;

7.1.2. təminat qismində qarantıya çıxış etdikdə, qarantın bu Qaydanın 5-ci hissəsinə müvafiq olaraq ödəmə qabiliyyəti qiymətləndirilir;

7.1.3. təminat qismində daşınar əmlak çıxış etdikdə, onun yüklülüyü Daşınar Əmlakın Yüklülüyünün Dövlət Reyestrində yoxlanılır, habelə onun bazar qiyməti, satış imkanları təhlil edilir;

7.1.4. təminat qismində daşınmaz əmlak çıxış etdikdə, onun bazar qiyməti və satış imkanları təhlil edilir;

7.1.5. təminat qismində qiymətli kağızlar çıxış etdikdə, onun bazar dəyəri, emitentin ödəmə qabiliyyəti və qiymətli kağızların satış imkanları təhlil edilir;

7.1.6. təminat qismində hüquqların girovu çıxış etdikdə girov predmetinin hüquqi etibarlılığı, təminat qismində borc tələbi çıxış etdikdə müvafiq borclunun ödəmə qabiliyyəti bu Qaydanın 5-ci hissəsinə uyğun olaraq qiymətləndirilir.

7.2. Kreditlər üzrə təminat qismində bu Qaydanın 7.1-ci bəndində qeyd olunmuş təminatlar çıxış etdikdə, təminatın müddəti təmin etdiyi öhdəliyin müddətindən az olmamalıdır.

7.3. Təminatın qiymətləndirilməsi bu Qaydanın 7.4-cü bəndində göstərilən tələblərə cavab verən müstəqil və peşəkar qiymətləndiricilər tərəfindən aparılır. Qiymətləndiricilər bankın əməkdaşı və ya kənar şəxslər sırasından təyin edilir. Qiymətləndiricilərin siyahısı bankın risklərin idarə edilməsi funksiyasını həyata keçirən struktur bölməsi tərəfindən nəzərdən keçirilir və ən azı ildə bir dəfə onların fəaliyyəti yenidən qiymətləndirilir.

7.4. Qiymətləndiricinin müstəqil və peşəkar olmasının meyarları ən azı aşağıdakılardır:

7.4.1. kreditin verilməsi prosesində iştirak edən şəxs deyil;

7.4.2. qiymətləndirmə nəticələri ilə bağlı maraqlar münaqişəsi yoxdur;

7.4.3. təminatın mülkiyyətçisinə və borcalana aidiyyəti olan şəxs deyil;

7.4.4. qiymətləndirmə sahəsində ən azı 3 (üç) illik iş təcrübəsinə malikdir;

7.4.5. borcalanın ödəmə qabiliyyəti onun qiymətləndirmə nəticələrinə təsir etmir;

7.4.6. təhrif olunmamış və obyektiv qiymətləndirmə hesabatı hazırlayır;

7.4.7. qiymətləndirmə üzrə xidmət haqqı qiymətləndirmə nəticələrindən asılı deyil.

7.5. Borcalanın təqdim etdiyi təminat üzərində bankın hüquqları qanunvericiliyə uyğun olaraq rəsmiləşdirilməlidir.

7.6. Bir borcalana və ya bir-biri ilə əlaqədar borcalanlar qrupuna qarşı kredit tələbləri bankın məcmu kapitalının 5 (beş) faizindən yuxarı olduqda təminat iki

kənar qiymətləndirici tərəfindən ayrıca olaraq qiymətləndirilir. Bu zaman qiymətlər fərqli olduqda, bank tərəfindən təminatın aşağı olan qiyməti əsas götürülür.

7.7. Bankdaxili qaydalarda

təminatın qiymətləndirilməsi və qiymətləndiricilərin seçilməsi meyarları müəyyən edilir.

8. Kredit inzibatçılığı

8.1. Hər bir kredit tələbi üzrə borcalanın kredit risklərinin təhlili nəticələri, kreditin verilməsi ilə bağlı qərar sənədləşdirilir və kredit dosyesində saxlanılır. Kredit dosyesinə daxil olmalı sənəd və məlumatların siyahısı bu Qaydaya 1 nömrəli Əlavədə nəzərdə tutulur.

8.2. Kreditlər üzrə müraciətlərin reyestri aparılır və kreditin verilməsindən imtina edildikdə, bank kredit üçün müraciət edən şəxsə onun sorğusu əsasında imtinanın səbəblərini göstərməklə aydın şəkildə yazılı cavab verir.

8.3. Kredit verildikdə borcalanla bank arasında kredit müqaviləsi bağlanılır. Kredit müqaviləsi, o cümlədən istehlak krediti müqaviləsi üzrə münasibətlər Azərbaycan Respublikasının Mülki Məcəlləsi ilə tənzimlənir.

8.4. Kredit üzrə faktiki illik faiz dərəcəsi bu Qaydaya 2 nömrəli Əlavədə müəyyən edilmiş qaydada hesablanır. "Reklam haqqında" Azərbaycan Respublikasının Qanununa əsasən istehlak krediti ilə bağlı reklamda kreditin hər hansı xərci ilə bağlı məlumat verildikdə, kredit üzrə faktiki illik faiz dərəcəsi göstərilməlidir.

8.5. İstehlak krediti müqaviləsinin məsafədən bağlanması zamanı Azərbaycan Respublikasının Mülki Məcəlləsinə və "Bank hesablarının açılması, aparılması və bağlanması Qaydası"nın 5-ci hissəsinin tələblərinə əməl edilməlidir.

9. Kredit risklərinin monitorinqi

9.1. Bank kredit riskinin monitorinqini təmin edən prosedurlara və informasiya sisteminə malik olmalıdır. Kredit risklərinin monitorinqi məqsədilə aşağıdakılar həyata keçirilir:

9.1.1. borcalanın, emitentin və kontragentin maliyyə göstəriciləri, borc yükü və likvidliyi təhlil edilir;

9.1.2. borcalanın və emitentin öhdəlik üzrə əsas məbləğ, habelə faiz və (və ya) müqavilədə göstərilən digər ödənişlərlə bağlı ödəmə davranışı izlənilir;

9.1.3. təminat qismində çıxış edən daşınar və ya daşınmaz əmlakın vəziyyətinin və saxlanma şəraitinin monitorinqi aparılır, habelə iqtisadiyyatda baş verən dəyişikliklərin təminatın bazar qiymətinə təsiri ölçülür;

9.1.4. mövcud olduqda borcalanın, emitentin və kontragentin kredit reytingi, habelə qiymətli kağızlarının bazar dəyəri izlənilir;

9.1.5. kredit tələbinin təyinatı üzrə istifadə edilməsi yoxlanılır.

9.2. Kənd təsərrüfatı kreditləri üzrə bu Qaydanın 9.1-ci bəndində qeyd edilənlərlə yanaşı, borcalanın qanunvericiliklə kənd təsərrüfatı sahələri üzrə tələb olunan hüquqmüəyyənədicilərin sənədlərə malik olub-olmaması yoxlanılır.

9.3. Kredit risklərinin monitorinqi funksiyasını həyata keçirən struktur bölmə bankın kreditlərin verilməsi funksiyasını həyata keçirən struktur bölməsindən ayrı olmalıdır. Bankın daxili qaydalarında monitorinqin aparılması funksiyasını həyata keçirən struktur bölmə, monitorinqin aparılma tezliyi, aşkarlanmış problemlərin sənədləşdirilməsi və görülmək tədbirlər müəyyən olunur.

10. Portfel səviyyəsində kredit risklərinin idarə edilməsi

10.1. Bank portfel səviyyəsində kredit risklərinin idarə edilməsi və monitorinqi sisteminə malik olmalıdır.

10.2. Portfel səviyyəsində kredit risklərinin idarə edilməsi aşağıdakı tədbirlər vasitəsilə həyata keçirilir:

10.2.1. yeni kredit tələblərinin yaranmasının limitləşdirilməsi və ya tam məhdudlaşdırılması;

10.2.2. törəmə maliyyə alətlərinin tətbiqi;

10.2.3. kredit tələblərinin bank sirrini qorunması qaydalarına riayət etməklə satışı.

11. Qeyri-ışlək kreditlərin idarə edilməsi qaydası

11.1. Bankın kredit portfeli üzrə qeyri-ışlək kreditlərin idarə edilməsi ilə bağlı qaydası İdarə Heyətinin təqdimatı əsasında Müşahidə Şurası tərəfindən təsdiqlənir. Qaydada ən azı aşağıdakılar əks olunur:

11.1.1. daxili və xarici amillərin bankın qeyri-ışlək kreditlərinin idarə edilməsinə təsiri;

11.1.2. bankın qeyri-ışlək kreditlərin idarə edilməsi ilə bağlı imkanlarının (resursların mövcudluğu, informasiya texnologiyaları və s.) artırılması hədəfləri;

11.1.3. qısamüddətli, ortamüddətli və uzunmüddətli dövrdə qeyri-ışlək kreditlərin həcmi azaldılması hədəfləri;

11.1.4. qeyri-ışlək kreditlərin idarə edilməsi prosesinin monitorinqi.

11.2. Qeyri-ışlək kreditlərin idarə edilməsi qaydasına uyğun olaraq tədbirlər planı hazırlanır. Tədbirlər planı bankın İdarə Heyəti tərəfindən təsdiqlənir və ən azı ildə bir dəfə nəzərdən keçirilir. Tədbirlər planı aşağıdakıları əhatə edir:

11.2.1. qeyri-ışlək kreditlərin azaldılması ilə bağlı tədbirlər və onların reallaşdırılma müddətləri;

11.2.2. qeyri-ışlək kreditlərin müxtəlif seqmentlər üzrə təsnifləşdirilməsi və hər bir seqment üzrə görülməli tədbirlər;

11.2.3. tədbirlərin icrası üçün tələb olunan resurslar;

11.2.4. maraqlı tərəflərlə tədbirlər planının icrasının koordinasiyası.

11.3. Tədbirlər planının icrası bankın qeyri-ışlək kreditlərin idarə edilməsi funksiyasını həyata keçirən struktur bölməsi tərəfindən həyata keçirilir. Qeyri-ışlək kreditlərin idarə edilməsi funksiyasını həyata keçirən struktur bölmə kreditlərin verilməsi funksiyasını həyata keçirən struktur bölmədən ayrı olmalı və lazımı resurslarla təmin olunmalıdır. Bankın İdarə Heyəti rübdə bir dəfə tədbirlər planının icrasına dair hesabatı bankın Müşahidə Şurasına təqdim edir.

11.4. Bankın qeyri-ışlök kreditlərin idarə edilməsi qaydasının səmərəliliyinin monitorinqi ən azı aşağıdakı göstəricilər əsasında aparılır:

11.4.1. dövr ərzində qeyri-ışlök kreditlərin həcmində dəyişiklik;

11.4.2. kreditlər üzrə yığımların və yığımlar üzrə xalis gəlirlərin həcmi;

11.4.3. restrukturizasiya tədbirlərinin sayı və növləri, hər bir növ üzrə effektivlik göstəricisi;

11.4.4. görülmüş hüquqi tədbirlər, o cümlədən, realizə edilmiş təminatlar.

12. Kreditlərin restrukturizasiyası

12.1. Bank borcalanın maliyyə çətinliyinin yaranması səbəbindən borc öhdəliyinin icrasını təmin etmək məqsədilə krediti restrukturizasiya edə bilər. Kreditin restrukturizasiyası aşağıdakı prosedurlardan ibarətdir:

12.1.1. borcalanın yeni şərtlər daxilində ödəmə qabiliyyətinin qiymətləndirilməsi. Borcalanın yeni şərtlər daxilində ödəmə qabiliyyətinin qiymətləndirilməsi bu Qaydanın tələblərinə müvafiq olaraq aparılır. Qiymətləndirmədə restrukturizasiya tarixinə təqdim olunmuş məlumatlardan istifadə olunur. Borcalanın yeni şərtlər daxilində ödəmə qabiliyyəti kredit öhdəliyinin ödənilməsi üçün yetərli olmalıdır. Kreditin təminatı (olduqda) restrukturizasiya tarixinə aşağıdakı şərtlərlə qiymətləndirilir:

12.1.1.1. təminatın sonuncu qiymətləndirilmə tarixindən restrukturizasiya tarixinə 12 (on iki) ayadək müddət keçdikdə təminatın yenidən qiymətləndirilməsi aparılır (iqtisadiyyatda baş verən dəyişikliklərin təminatın bazar dəyərinə mənfi təsir etməsi halları istisna olmaqla);

12.1.1.2. təminatın sonuncu qiymətləndirilmə tarixindən restrukturizasiya tarixinə 12 (on iki) aydan çox müddət keçdikdə təminat yenidən qiymətləndirilir;

12.1.2. restrukturizasiya tədbirinin seçilməsi. Bankdaxili qaydalarda müxtəlif kredit növləri, iqtisadi sektor və borcalanların xüsusiyyətlərinə müvafiq olan restrukturizasiya tədbirləri müəyyən edilir;

12.1.3. ödəniş şərtlərinin müəyyən edilməsi. Ödəniş şərtləri borcalanın ödəmə qabiliyyətinə adekvat olaraq müəyyən olunur.

12.1.4. monitorinq. Borcalanın ödəmə davranışına müvafiq olaraq restrukturizasiya tədbirlərinin səmərəliliyi monitorinq vasitəsilə qiymətləndirilir.

13. Stress – testin aparılması

13.1. Bank bir və ya bir neçə şokun kredit portfelinə potensial təsirini qiymətləndirmək üçün stress-test aparır.

13.2. Stress-testin aparılması bankın risklərin idarə edilməsi sisteminin ayrılmaz tərkib hissəsidir. Stress-test ən azı 6 (altı) ayda bir dəfədən az olmayaraq aşağıdakı məqsədlər üçün bankın risklərin idarə edilməsi funksiyasını həyata keçirən struktur bölməsi tərəfindən aparılır və onun nəticələri RİK-ə və Müşahidə Şurasına təqdim edilir:

13.2.1. kredit risklərinin idarə edilməsi ilə bağlı siyasətin və daxili qaydaların təkmilləşdirilməsi;

13.2.2. əlavə kapital tələbinin öncədən müəyyən edilməsi;

13.2.3. effektiv fəvqəladə hallar planının hazırlanması.

13.3. Stress-test bankın daxili qaydaları ilə müəyyən edilən stress-test proqramı əsasında aparılır. Stress-test proqramı İdarə Heyəti tərəfindən hazırlanır, Müşahidə Şurası tərəfindən təsdiq edilir və ən azı ildə bir dəfə nəzərdən keçirilir. Stress-test proqramı ən azı aşağıdakıları əhatə edir:

13.3.1. stress-testin aparılma metodologiyası, tezliyi və halları;

13.3.2. stress-test ssenariləri;

13.3.3. stress-testin nəticələrinə dair ekspert mülahizəsi;

13.3.4. stress-testin nəticələrinə uyğun tədbirlər planı.

13.4. Bank stress-test proqramının icrası üçün adekvat resurslara (insan və informasiya texnologiyaları) malik olmalıdır.

13.5. Ssenarilər reallığa və bankın kredit portfelinin xüsusiyyətinə adekvat olmalıdır.

13.6. Ssenarilərin qurulmasında aşağıdakı şokların bir və ya bir neçəsi nəzərə alınır:

13.6.1. iqtisadi şəraitin və ya ayrılıqda iqtisadi sektorların vəziyyətinin əlverişsiz dəyişməsi;

13.6.2. təminatın dəyərinin azalması (o cümlədən qarantın və ya zaminin əmlak vəziyyətinin əhəmiyyətli dərəcədə pisləşməsi);

13.6.3. bankın likvidlik çatışmazlığı;

13.6.4. faiz dərəcələrinin və (və ya) valyuta məzənnəsinin dəyişməsi;

13.6.5. fors-majör hallarının baş verməsi;

13.6.6. müştərinin ödəmə qabiliyyətini itirməsi (qeyri-ışlək kreditlərin sayının artması);

13.6.7. qanunvericilikdə dəyişikliklərin edilməsi.

13.7. Bank stress-testin nəticələri barədə məlumatı müvafiq dövrün prudensial hesabatları ilə birgə Mərkəzi Banka təqdim edir.

14. Hesabatlıq

14.1. Kredit risklərinin effektiv idarə edilməsi məqsədilə bankın risklərin idarə edilməsi funksiyasını həyata keçirən struktur bölməsi tərəfindən bankın məruz qaldığı kredit riskləri barədə hesabat hazırlanır. Hesabatda bankın kredit və investisiya portfeli üzrə məruz qaldığı risklər, bu risklərin bankın risklərin idarə edilməsi siyasətinə adekvatlığı, habelə risklərin bankın kapitalına təsiri barədə məlumatlar əks olunur.

14.2. Hesabat aylıq əsasda hazırlanır və bankın Müşahidə Şurasına, RİK-ə və İdarə Heyətinə təqdim edilir.

14.3. Bankın risklərin idarə edilməsi siyasətindən kənarlaşmalar olduqda, habelə makroiqtisadi vəziyyətin ani dəyişməsi hallarında kredit riskləri barədə hesabat bu Qaydanın 14.2-ci bəndində qeyd olunmuş dövrilikdən daha sıx dövriliklə hazırlanıb təqdim edilə bilər.

Kredit dosyesi

1. Ümumi sənədlər

1. Borcalanın özünün, yaxud səlahiyyətli nümayəndəsinin imzası ilə təsdiq edilmiş kredit müqaviləsi üzrə tələb edilən kreditin məbləği, valyutası və müddəti göstərilməklə kredit müraciəti (sifarişi).

2. Borcalan, yaxud onun səlahiyyətli nümayəndəsi barədə “Cinayət yolu ilə əldə edilmiş əmlakın leqallaşdırılmasına və terrorçuluğun maliyyələşdirilməsinə qarşı mübarizə haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununa (bundan sonra – ƏL/TMM Qanunu) müvafiq olaraq qəbul edilmiş “Müştəri uyğunluğu və yeni texnologiyaların tətbiqi zamanı verifikasiya tədbirlərinə, risk faktorlarının müəyyən edilməsinə və müştəri profilinin risk qruplarına aid edilməsinə dair Qaydalar”a uyğun olaraq əldə edilmiş məlumat və sənədlərlə yanaşı:

2.1. borcalan hüquqi şəxs və ya fərdi sahibkar olduqda, faktiki fəaliyyət göstərdiyi ünvan;

2.2. borcalanın fəaliyyət sahəsi (fiziki şəxsin məşğuliyyət sahəsi və ya sosial statusu) barədə məlumat.

3. Borcalan hüquqi şəxs olduqda, onun səlahiyyətli idarəetmə orqanının kreditin alınması haqqında müvafiq qərarı və kredit sənədlərini imzalamaq hüququ olan şəxsin səlahiyyətini təsdiq edən sənəd.

4. Kreditin ödənilməsi üçün pul axınlarının mənbəyi (əsas və ehtiyat mənbələr göstərilməklə).

5. Kreditin təminatlı və ya təminatsız olması barədə məlumat.

6. Bank tərəfindən hazırlanmış borcalanın krediti ödəmə qabiliyyətinin qiymətləndirilməsinə dair hesabat.

7. Biznes-plan (kreditin növündən asılı olaraq tələb olunduqda).

8. Daxili prosedurlarla nəzərdə tutulmuş qaydada kreditin verilməsinə dair bankın müvafiq bölmələrinin və ya səlahiyyətli şəxslərinin rəyi.

9. Bankın səlahiyyətli bölmələrinin kreditlərin verilməsinə dair iclas protokolundan çıxarış və ya müvafiq səlahiyyətli şəxslərin imzası ilə kreditin verilməsi haqqında çıxarılmış qərar.

10. Kredit müqaviləsi.

11. Bu Qaydada nəzərdə tutulmuş hallarda borcalanın öhdəlikləri barədə kredit tarixçəsini təşkil edən məlumatlar.

12. Borcalan hüquqi şəxs olduqda onun başa çatmış maliyyə ili üzrə auditor rəyi ilə təsdiq edilmiş (olduqda) illik maliyyə hesabatları (kredit verilərkən əldə edilmiş) və aralıq maliyyə hesabatları. Borcalan banka aidiyyəti hüquqi olan şəxs olduqda onun auditor rəyi ilə təsdiq edilmiş (olduqda) ən azı son iki illik maliyyə hesabatları.

13. Borcalan hüquqi şəxs olduqda, kreditin müddəti ərzində illik maliyyə hesabatları.

14. Borcalan hüquqi şəxs olduqda onun korporativ idarəetmə strukturuna dair bankın rəyi.

15. Bir borcalanla və ya bir-biri ilə əlaqədar borcalanlarla bağlı təmərəküzləşmə riski barədə məlumat (belə hal baş verdikdə).

16. Borcalan hüquqi/fiziki şəxs olduqda borcalanın bank tərəfindən müəyyən edilmiş daxili risk reytingi.

17. Borcalan hüquqi şəxs olduqda onun fəaliyyət göstərdiyi sektorun təhlili nəticələri.

18. Borcalanın valyuta riskinə qarşı istifadə etdiyi valyuta məzənnəsinin hedcinq alətləri barədə məlumat (olduqda).

19. Kreditin təyinatı üzrə istifadəsini təsdiq edən sənədlər (borcalanın satıcı və podratçılarla müqavilələrinin surəti, xərcləri təsdiq edən sənədlər və s.).

20. Kredit müddəti ərzində kreditin təyinatı üzrə istifadə olunması və borcalanın maliyyə vəziyyətinin yoxlanması və monitorinqinin nəticələrinə dair bankın müvafiq struktur bölməsi tərəfindən tərtib olunmuş hesabat.

21. Kreditin restrukturizasiyası ilə bağlı müqavilə və digər sənədlər.

22. İstehlakçıya təqdim edilmiş istehlak krediti üzrə standart məlumatlandırma forması.

23. Kredit müəyyən malın alınması və ya xidmətin göstərilməsi ilə əlaqədar olaraq əlaqəli kredit müqaviləsi vasitəsilə verildikdə, həmin mal və ya xidmətin alışı təsdiq edən sənəd.

2. Təminatla dair sənədlər

1. Təminatla dair mövcud qanunvericiliyə uyğun bağlanmış (təsdiq edilmiş) müqavilə.

2. Girov predmeti üzrə mülkiyyət hüququnu təsdiq edən sənədlərin surəti.

3. Girov predmeti birgə mülkiyyətdə olduqda onun rəsmiləşdirilməsi ilə əlaqədar bütün mülkiyyətçilərin, razılığını təsdiq edən sənədlər (razılığın əldə edilməsi qanunvericilikdə nəzərdə tutulduğu hallarda), habelə sonrakı girov əvvəlki girov müqaviləsi ilə qadağan edilmədiyini halda, sonrakı girov zamanı əvvəlki girov qoyanın (ipoteka qoyanın) razılığını təsdiq edən sənədlər.

4. Bank təqdim olunan girov predmetinin alınmasını maliyyələşdirdikdə (daşınmaz əmlak, avtomobil və s.) həmin aktivin alış qiymətini təsdiq edən sənədlər.

5. Girov predmetinin qiymətləndirilməsi tarixi, metodu, qiymətləndirici göstərilməklə qiymətləndirmənin nəticələri barədə hesabat.

6. Girov predmetinin fiziki və texniki vəziyyətinin yoxlanması haqqında hesabat: yoxlanılan girovun növü, yoxlamanın aparılma yeri və onu aparan şəxsin adı, soyadı, vəzifəsi habelə yoxlamanın nəticələri (onun saxlanma vəziyyəti və s. göstəriciləri göstərilməklə) barədə məlumat.

7. Bank tərəfindən girov predmetinin bankın xeyrinə sığortalanması tələb edildikdə sığorta ilə bağlı sənədlər (sığorta müqaviləsi və şəhadətnaməsi).

8. Təminat qarantıya və ya zəminlik növündə olduqda müvafiq olaraq qarantın və ya zəminin maliyyə vəziyyəti barədə məlumat və onun bank tərəfindən qiymətləndirilməsinin nəticələri.

9. Təminatın əvəz edilməsinin sənədləşdirilməsinə dair sənədlər (zərurət yarandıqda)

10. Təminatçı hüquqi şəxs olduqda:

10.1. təsis və dövlət qeydiyyatına dair sənədlər;

10.2. təminatçının səlahiyyətli idarəetmə orqanının qərarı (bu səlahiyyətlər kollegial idarəetmə orqanına məxsus olduqda);

10.3. təminat müqaviləsini imzalayan şəxsin səlahiyyətlərini təsdiq edən sənədlər.

11. Zəmin fiziki şəxs olduqda:

11.1. onun gəlir mənbəyini (mənbələri) təsdiq edən məlumatlar;

11.2. onun ödəniş qabiliyyətinə dair digər məlumatlar, o cümlədən kredit tarixçəsini təşkil edən məlumatlar.

12. Pul vəsaitinin girovu ilə təmin olunmuş kreditlər üçün hesabın bloklaşdırılmasını təsdiq edən sənədlər.

3. Digər sənədlər

1. Borcun tutulmasına dair sənədlər (borcalanlara ünvanlanmış məktublar, borcun tutulması tədbirlərinin nəticələri və s.).

2. Tikinti sahəsinə verilən kreditlər üçün tikinti layihələrinə dair sənədlər, o cümlədən layihələrin həyata keçirilməsi haqqında hesabatlar, smetalar, faktiki xərclər, layihələrin və onun mərhələlərinin başa çatdırılmasına dair sənədlər və tikintidə aparılmış yoxlamalar haqqında hesabatlar.

3. Digər hüquqi sənədlər (məsələn, borcalana qarşı həllini gözləyən hər hansı bir rəsmi iddia, yaxud borcalan tərəfindən banka qarşı qaldırılmış rəsmi şikayət/iddia).

4. Borcalanla yazışmalar.

5. Bankın daxili qaydaları ilə nəzərdə tutulmuş digər sənədlər.

6. Kənd təsərrüfatı kreditləri üzrə əlavə olaraq aşağıdakı sənədlər:

6.1. borcalanın kənd təsərrüfatı sahəsində icazə, sertifikat və digər hüquqmüəyyənedici sənədləri (qanunvericiliklə tələb olunduqda);

6.2. istehsalı planlaşdırılan məhsulun satış planları, müqavilələri və ya satış üzrə niyyət protokolları.

Faktiki illik faiz dərəcəsinin (FİFD) hesablanması qaydası

A. FİFD-in hesablanması aşağıda göstərilmiş riyazi tənlik vasitəsilə hesablanır:

$$S = \sum_{k=1}^n A_k \left(1 + \left[\frac{x}{m}\right]\right)^{-k}$$

S – borcalana verilən xalis kredit məbləği, yəni verilən kredit və banka ödəniləcək cari tutulmalar arasındakı fərq;

k – pul axınının (ödənişin və digər xərcin) sıra nömrəsi;–

n – pul axınlarının (ödənişlərin və digər xərclərin) sayı;

x – Faktiki illik faiz dərəcəsi;

m – illik ödəniş intervalı;

A_k – kredit müqaviləsi üzrə k – cı pul axınlarının (ödənişlərin və digər xərclərin) cəmi. İki istiqamətli pul axınları əks riyazi işarələrlə, yəni xaric olan pul axını “mənfi”, daxil olan pul axını isə “müsbət” işarələri ilə hesaba daxil edilir.

B. FİFD-in hesablanmasına aşağıdakı xərc maddələri daxil edilmir:

a) kredit müqaviləsinin şərtləri ilə əlaqədar deyil, qanunvericiliyin tələblərindən irəli gələn xərclər (məsələn, icbari sığorta, notarial xərclər və s.);

b) kreditin əldə edilməsini məhdudlaşdırmayan sığorta xərcləri;

c) banka əvvəlcədən məlum olmayan sığorta haqları;

d) borcalanın kredit müqaviləsinin şərtlərinə əməl etməməsi ilə bağlı yarana biləcək xərclər (ödənişlər gecikdirildiyi halda gecikdirilmə faizləri, dəbbə pulu və s.);

e) həcmi və/və ya müddəti borcalanın qərarından və/və ya davranışından asılı olan, kredit müqaviləsində nəzərdə tutulmuş ödənişlər, o cümlədən:

i. kreditin vaxtından əvvəl tamamilə və ya qismən geri qaytarılması üzrə kompensasiya xərcləri;

ii. borcalan üçün müəyyən edilmiş overdraft limitinin aşılması üzrə xərclər;

iii. kredit borcunun vəziyyəti barədə məlumatın əldə edilməsi üzrə ödənişlər;

iv. kredit kartları üzrə mübadilə və bu kimi digər tutulmalar.

C. Kredit kartları (xətti) vasitəsilə ayrılan kreditlər üzrə FİFD-in hesablanması aşağıdakılar nəzərə alınmaqla həyata keçirilir:

a) kredit müqaviləsi borcalana kreditin istifadəsi üzrə sərbəst davranışa imkan yaratdıqda, kreditin verildiyi gün tam məbləğdə istifadə edilməsi imkanı nəzərə alınır. Kreditin hissə-hissə istifadəsi nəzərdə tutulduqda, sərbəst istifadə edilə bilən hissənin məbləği nəzərə alınır;

b) kredit müqaviləsində kreditin istifadəsi üzrə sərbəst davranış müəyyən edildikdə və bu əsasda fərqli faiz dərəcəsi və (və ya) digər ödənişlər tələb edilməsi nəzərdə tutulduqda, hesablama tətbiq oluna biləcək ən yüksək tələblər nəzərə alınmaqla həyata keçirilir;

c) kredit müqaviləsi üzrə borcalanın ödəniş qrafiki nəzərdə tutulmadıqda aşağıdakılar fərz olunur:

i. kreditin müddətinin bir il olması;

ii. ödənişlərin aylıq əsasda və bərabər ödənişlərlə həyata keçirilməsi.

d) kredit müqaviləsi üzrə ödəniş qrafikində yalnız müddət müəyyən edildikdə, ödənişlərin həcmi isə sərbəst olduqda (yəni, müqavilə üzrə müəyyən edilmədikdə), ən kiçik ödənişin (yalnız faiz və (və ya) müqavilədə göstərilən digər ödənişlərin) həyata keçiriləcəyi və əsas məbləğin müddətin sonunda ödəniləcəyi fərz olunur.